

ТАБИБЛАР САРВАРИ

Назаров Расулбек

“ADVOCATE TEAM” адвокатлик фирмаси адвокат ёрдамчиси
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14626274>

Аннотация: Ушбу мақолада Юртимизнинг суюкли Фарзанди табобат илмининг етук дарғаларидан бири Абу Али Ибн Синонинг ҳаёти ва фаолияти тарихий манбалар асосида илмий асослаб берилган.

Калит сўзлар: Абу Али Ибн Сино, Ҳурмансай, Афшона, табобат, 242 асар, Фалсафа риёзиёт мусиқа, адабиёт фикр мантиқ, Гургон, Рай, Исфакон, Ҳамадон.

Ўзбек халқи ўзининг бой тарихи, буюк алломалари билан шуҳрат қозонган. Йирик математик олим Муҳаммад ал Хоразмий, беқиёс файласуф Абу Наср Фаробий, етук ҳадис илмининг султони имом Ал Бухорий, Имом Мотурудий, Абу-л-Муъин ан Насафий шулар жумласидандир. Уларнинг қаторига тарихимизда ўчмас из қолдирган яна бир алломамиз Абу Али Ибн Синони ҳам қўшиш мумкин.

Алломанинг тўлиқ исми Абу Али Ҳусайн Ибн Абдуллоҳ Ибн Али бўлиб, 980 йилда Бухоро воҳаси Хармансай (Ромитан) туманидаги Афшона қишлоғида тавпалуд топган. Ҳусайннинг отаси Абдуллоҳ исмли шахс бўлиб Сомонийларнинг давлат хизматчиси бўлган. 985 йилда Ҳусайнлар оиласи Бухоро шаҳрига кўчиб келишгач, бу ерда Ибн Сино илм уммонига шўнғиган.

Ўз даврининг етук олимлари Абу Абдуллоҳ Нотийл ва Исмоил Зоҳидлардан фикр, фалсафа, мантиқ ва риёзиёт илмларини ўрганган. Ҳусайн 10 ёшидаёқ Қуръони каримни ёддан билган, сарфу навҳ ва адаб илмини пухта ўрганган, Бу ҳақда унинг ўзи таржимаи ҳолида шундай ёзган “ Ўша кезларда мен бирор кечанинг ҳам охиригача ухламас, кундузлари ҳам илмдан бошқа нарса билан шуғулланмас эдим”.¹

Кейинчалик унда тиббиёт илмига ҳам қизиқиш пайдо бўлган. Қисқа вақт ичида бу соҳани ҳам пухта эгаллаб олган. Олим тиббиёт илмини шу даражада билганки ҳатто ўша даврнинг йирик олимлари ҳам ундан сабоқ олишган. Алломанинг тиббиётга қўшган улкан ҳиссаси учун Ғарбда “Авиценна” номи билан улуғланган.

999 йилда Сомонийлар давлати қулаб, мамлакатда Қорахонийлар ҳукмронлиги ўрнатилгач, Ибн Сино Хоразмга кўчиб ўтишга мажбур бўлиб. бу ерда етук олимлар Ибн Ироқ, Абу Райҳон Беруний, Абул Хайр Хаммор, Масаҳий каби олимлар билан яқиндан танишган. Афсуски, Ҳусайн Хоразмда ҳам узоқ тура олмаган. Тез орада Урганчга Маҳмуд Ғазнавийнинг ҳуружи бошланиб, бу ўлка Ғазнавийлар давлати таркибига кирган. Олим бу сафар Эронга йўл олиб, Гургон, Исфакон, Рай, шаҳарларда яшаган. ва 1037 йилда Ҳамадон шаҳрида вафот этган.

Буюк аллома ўзининг 57 йиллик қисқа умри давомида ўзидан жаҳоншумул бой илмий мерос қолдирган. Манбаларга кўра, Ибн Сино 450 та асар ёзган бўлиб, афсуски улардан бор йўғи 242 таси бизгача етиб келган. Ушбу асарларни мазмун жиҳатдан қуйидагича тақсимлаш мумкин: 80 таси фалсафа, илоҳиёт ва тасаввуфга, 43 таси табобатга, 23 таси тиббиёт илмига, 9 таси этикага, 4 таси филологияга, 8 таси бошқа олимлар билан бўлган ёзишмаларга бағишланган²

Ибн Сино араб, форс ва юнон олимларининг китобларини ўрганиб, уларга ижодий ёндашди. Унинг асарларида Платон, Евклид, Фалес, Гиппократ, Суқрот каби

олимларнинг асарлари билан ҳам хабардор бўлган ва ана шу асарларга таянган ҳолда, ўзининг тиббиёт ва табиат илмига бағишланган “Китоб аш шифо” (Шифо китоби), “Ал Қонун фи-т- тибб”, (Тибб қонунлари) “Китоб ан-нажот”, (Нажот китоби) “Донишнома” (Билмлар китоби) каби илмий асарларини яратган.

Олимнинг фалсафага бағишланган энг йирик асари “Аш Шифодир” ушбу асар 4 қисм 22 жилддан иборат ва унда мантиқ, метафизика, математикага оид масалалар батафсил ёритилган³

Аллома “Шайх ур раис” номи билан жаҳонга машҳур табиб сифатида танилган. Олимнинг шоҳ асари “Тибб Қонунлари” асари унга оламшумул шухрат келтирган. Мазкур асар 5 та китобдан иборат бўлиб, ҳар бир китобда тиббиётнинг маълум бир йўналишлари ёритилган.

Биринчи китобда тиббиётнинг назарий асослари, унинг предмети, вазифалари, усуллари касалликнинг келиб чиқиш сабаблари, белгилари, соғлиқни муҳофаза қилиш йўллари, инсон анатомиясига оид назариялар баён этилган

Иккинчи китоби оддий дориларига бағишланган бўлиб, ундаўсимликлардан тайёрланадиган 760 хил дорининг хусусиятлари, тайёрланиш усуллари ҳақида муҳим маълумотлар келтирилган.

Учинчи китобда одамларнинг айрим аъзолари, жумладан бош мия, асаб, кўз, қулоқ, бурун, томоқ, қорин касалликлари ҳақида батафсил маълумот берилган.

Асарнинг тўртинчи китоби инсон организмнинг умумий касалликларига бағишланган. Унда иситмалар суяк синиши жарроҳлик масалалари, жароҳатланиш уларни даволаш ва юқумли касалликлар ҳақида маълумотлар келтирилган.

Ниҳоят бешинчи китобда дориларнинг инсонга таъсири ва истемол қилиш усуллари айтиб ўтилган.

Мустақиллик шарофати билан кўплаб буюк аждодларимиз сингари Ибн Сино бобомизнинг ҳам меросига қизиқиш тобора кўпаймоқда. Етук аллома шарафига юртимиз шаҳарларида ҳайкаллар ўрнатилмоқда ва кўплаб асарлар чоп этилмоқда. 1999 йилда Ибн Сино жамғармаси ташкил этилди. 2003 йили ЮНЕСКО ташкилотининг 166- сессиясида “Халқаро Ибн Сино мукофоти” таъсис этилди. Буюк алломанинг бой мероси жаҳон миқёсида ўрганмхилмоқда

2020 йилнинг 7 апрелида Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Тиббий-санитария соҳасида кадрларни тайёрлаш ва узлуксиз касбий ривожлантиришнинг мутлақо янги тизimini жорий этиш тўғрисида”ги қарорига мувофиқ мамлакатимиздаги 47 та тиббиёт коллежлари Абу Али ибн Сино номидаги жамоат саломатлиги техникумларига айлантирилди.

Хуллас, биз ёшлар буюк алломаларимиздан қолган меросни чуқур ўрганишимиз, уни янада бойитишимиз лозим. Зеро аждодларими илмий асарларини ўрганиш ёшлар учун энг муҳим манба бўлиб хизмат қилади.

ⁱ Мен англаган дунё/ Абу Али ибн Сино.-Т:’ Sharq”.2015. Б.4

2 Буюк юрт алломалари/ У. Увватов-Т: “O’zbekiston”.2018. Б.67

3. шу асар. Б.68